

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Випуск LXXXI
Том 3

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Федяєва В.Л. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету

Заступник головного редактора:

Слюсаренко Н.В. – доктор педагогічних наук, професор, професор педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету

Відповідальний секретар:

Сараєва О.В. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету

Члени редакційної колегії:

Андрієвський Б.М. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки початкової освіти Херсонського державного університету

Барбіна Є.С. – доктор педагогічних наук, професор кафедри професійної освіти Херсонського державного університету

Блах В.С. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету

Корольова І.І. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету

Кузьменков С.Г. – доктор педагогічних наук, професор кафедри фізики та методики її навчання Херсонського державного університету

Ліда Ху – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач лабораторії порівняльної педагогіки Академії педагогічних досліджень Китайської Народної Республіки

Пентиліук М.І. – доктор педагогічних наук, професор кафедри мовознавства, голова спеціалізованої вченої ради Д 67.051.03 Херсонського державного університету

Петухова Л.Є. – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету

Римантас Сташиус – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту Клайпедського університету (Литовська Республіка)

Шарота Софія – доктор педагогічних наук, професор, декан педагогічного факультету Краківського педагогічного університету (Республіка Польща)

Яцула Т.В. – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету

Збірник наукових праць «Педагогічні науки»

включено до переліку наукових фахових видань України з педагогіки на підставі Наказу МОН України від 10 лютого 2010 року № 1-05/1 (бюлетень № 3, 2010 р.);
Наказу МОН України № 241 від 09.03.2016 року (додаток № 9)

Журнал включено до наукометричної бази даних Index Copernicus (Республіка Польща)

Затверджено відповідно до рішення вченої ради Херсонського державного університету (протокол від 26.02.2018 р. № 9)

Свідцтво про державну реєстрацію
друкованого засобу масової інформації – серія КВ № 7935
від 29.09.2003 р. видане Державною реєстраційною службою України

Офіційний сайт видання: www.ps.stateuniversity.ks.ua

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Бондаренко А.В. ЗМІСТОВИЙ АНАЛІЗ ІННОВАЦІЙНИХ РЕФОРМ У МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ ПОЛЬЩІ.....	9
Кир'ян Т.І. ПІДГОТОВКА СІМЕЙНИХ ЛІКАРІВ У ВИЩИХ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ В КІНЦІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ.....	14
Мафтин Л.В. КОНЦЕПТИ УКРАЇНОЗНАВСТВА В ТВОРАХ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО.....	20
Надеждіна І.М. РОЛЬ ДУХІВНИЦТВА ПІВДНЯ УКРАЇНИ У РОЗБУДОВІ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ II ПОЛОВИНИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ.....	25
Панчук А.П., Панчук І.В. ТУРИЗМ: НАУКОВІ РОЗВІДКИ ПОНЯТТЯ.....	29
Селятенко О.В. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В ХЕРСОНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ (II ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.).....	34
Фізеші О.Й. АКТУАЛІЗАЦІЯ РЕТРОДОСВІДУ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАКАРПАТТЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	41
Фрига І.О. СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УКРАЇНІ (1917–1941 РР.).....	46
Шлеїна Л.І. СУТНІСТЬ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ВИЩІЙ ОСВІТІ.....	50

СЕКЦІЯ 2

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАВЧАННЯ

Биковська Л.Б. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СПОРТИВНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	55
Гриценко Ю.В. ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ІЗ ЖИВОПИСУ.....	61
Кобаль В.І., Лукач Н.П. ВПЛИВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА СОЦІАЛІЗАЦІЮ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА.....	64
Лозан Т.А. СОЦІОЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО МОВЛЕННЯ РОСІЙСЬКОМОВНИХ СТУДЕНТІВ ТА ЧЛЕНІВ ЇХНІХ РОДИН В УМОВАХ ПРИДНІСТРОВ'Я.....	71
Опалюк Т.І. ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ З'ЯСУВАННЯ РІВНЯ МОТИВАЦІЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ЯК КОМПОНЕНТА СОЦІАЛЬНОЇ РЕФЛЕКСІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.....	76
Стельмах Н.В. ПЕДАГОГ У СИСТЕМІ КОРЕКЦІЙНОЇ ОСВІТИ.....	82
Твердохлібова Я.М. МЕТОДИКА ХУДОЖНЬО-ГРАФІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА.....	87

СЕКЦІЯ 3

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИХОВАННЯ

Кропочева Н.М. ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ: ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНИЙ АСПЕКТ.....	93
Цимбрило С.М. ПОЛІКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ІННОВАЦІЙНО-ІНФОРМАТИВНИМИ МЕТОДАМИ.....	100

СЕКЦІЯ 4

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Андрєєв А.М. ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ З'ЯСУВАННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ ГОТОВНОСТІ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ.....	104
Бивалькевич Л.М. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТЕХНІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ.....	109
Борисенко Н.А. МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНИХ УМІНЬ В УЧНІВ БАЗОВОЇ ШКОЛИ.....	114
Буцик І.М. СТРУКТУРА ІНЖЕНЕРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ ЯК ОСНОВА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ.....	119
Гармаш О.М. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК НАПРЯМ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	125
Дабагян І.М. ОСОБИСТИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТІВ: НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНІ АСПЕКТИ.....	129
Давискиба В.О. ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ-ЕЛЕКТРОМЕХАНІКІВ У КОЛЕДЖАХ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ.....	133
Денисенко Н.Г. ЗАДАЧНИЙ ПІДХІД І ЙОГО РОЛЬ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	137
Діденко Є.П. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТОВАРОЗНАВЦІВ-ЕКСПЕРТІВ.....	142
Закаулова Ю.В., Гаврилюк М.В. ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГА В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	146
Ігнатенко Г.В., Ігнатенко О.В. ДО ПИТАННЯ НАСТУПНОСТІ В ПОБУДОВІ МОДЕЛІ ПРОЕКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ.....	152
Каричковська С.П., Каричковський В.Д. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ, ПОЛЬЩІ ТА РОСІЇ.....	157
Колечинцева Т.С. РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ФІЗИКОЮ ТА НАВІГАЦІЄЮ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЄЮ «СУДНОВОДІННЯ» В МОРСЬКИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	161
Косюк В.Р. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ХУДОЖНІХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	165
Левчук О.В. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИКЛАДНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ (ФАХОВЕ СПРЯМУВАННЯ) У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ЕКОЛОГІЯ».....	172
Манжос Е.О. ІНКУЛЬТУРАЦІЯ І СОЦІАЛІЗАЦІЯ ЯК СКЛАДНИКИ ЦІЛІСНОГО ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ.....	177
Марінова Г.М. ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	181
Марущак В.С. ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ.....	186
Мельничук С.Ю. АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З ПЕРЕВІРКИ ДІЄВОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЗАСТОСУВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ТРЕНІНГІВ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН.....	190

Nikolaienko O.V., Ushata T.O. METHOD OF DISCUSSIONS AS ONE OF THE PROBLEM METHODS OF STUDY AND REASONABILITY OF ITS APPLICATION AT FOREIGN LANGUAGE CLASSES.....	194
Онищук І.А., ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ САМОВИЗНАЧЕННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ХУДОЖНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	198
Ракович В.А. АНАЛІЗ МЕТОДИК НАВЧАННЯ ПРОГРАМУВАННЯ ІГОР МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПРОГРАМІСТІВ.....	203
Сікалюк А.І. ЕФЕКТИВНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ І МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	207
Тараджук Д.О. ТЬЮТОРСТВО ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ДУАЛЬНОЇ ФОРМИ ЗДОБУТТЯ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ.....	211
Фешук А.М. ВПЛИВ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ НА АКАДЕМІЧНУ МОБІЛЬНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ З ПРИКЛАДНОЇ МЕХАНІКИ	216
Шахман І.О. АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВИХ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЕКОЛОГА.....	220

СЕКЦІЯ 5

СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА

Кравченко О.О., Скочко М.О. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ.....	224
Суянтинова К.Є. ГОЛОДОМОР 1932–1933 РР.: СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ (НА ПРИКЛАДІ ТВОРІВ В. БАРКИ ТА У. САМЧУКА).....	231
Яшна О.П., Макаренко О.М. СЬОГОДЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ З ПОГЛЯДУ ФОРМУВАННЯ ЦЕНТРУ УПРАВЛІННЯ ПАТОЛОГІЄЮ.....	235

СЕКЦІЯ 6

СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Горобченко Н.В. СУЧАСНІ ВИМОГИ ДО ОНОВЛЕНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	241
Тамаркіна О.Л. ДИСКУСІЯ ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ САМОСТІЙНІЙ РОБОТІ СТУДЕНТІВ.....	245
Щелкунова Л.И., Емец М.С. ПОДХОДЫ К ПАРАМЕТРИЗАЦИИ ОПТИМИЗАЦИОННЫХ ЗАДАЧ АРХИТЕКТУРНО-ГРАДОСТРОИТЕЛЬНОГО РЕШЕНИЯ.....	249

3. Гаркуша І.П., Горбачук І.Т., Курінний В.П. та ін. Загальний курс фізики: зб. задач; за заг. ред. І.П. Гаркуші. К.: Техніка. 2004. 560 с.

4. ИМО Модельные курсы. URL: <http://www.imo.org/en/OurWork/HumanElement/TrainingCertification/Pages/ModelCourses.aspx>.

5. Иродов И.Е. Задачи по общей физике: учебное пособие. СПб.: Издательство «Лань», 2005. 416 с.

6. Кожухов В.П., Воронов В.В., Григорьев В.В. Девияция магнитного компаса. Изд-во «Транспорт», 1971. 237 с.

7. Колечинцева Т.С. Реализация компетентностного подхода при обучении физике будущих судоводителей. Естественные и точные науки: Вестник Сибирской государственной геодезической академии. 2014. № 20. С. 78–85.

8. Колечинцева Т.С. Технологія здійснення міжпредметних зв'язків фізики і спеціальних дисциплін ВНЗ морського спрямування. Актуальні проблеми природничо-математичної освіти в середній і вишій школі: Збірник наукових праць. Херсон: Видавництво ХДУ, 2014. Випуск 8. С. 175–177.

9. Колечинцева Т.С. Формування професійно значимих знань та умінь під час викладання фізики у

ВНЗ морського профілю. Науковий часопис Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: збірник наукових праць. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова. Вип. 47. 2014. 336 с.

10. Кучерук І.М. і ін. Загальний курс фізики. Т. 1. Механіка. Молекулярна фізика і термодинаміка. К.: Техніка, 1999. 536 с.

11. Манільські поправки до додатка до Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) 1978 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/896_052.

12. Методичні рекомендації з розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти (компетентнісний підхід). URL: http://sumdu.edu.ua/images/stories/gen_info/structure/methodical/Methodical_references.pdf.

13. Методические указания по выполнению лабораторных работ по разделу «Магнитные компасы» дисциплины «Технические средства судовождения» для курсантов специальности 24.02.00 «Судовождение». URL: http://studopedia.su/19_149320_obshchaya-harakteristika-magnitnih-kompasov.html.

14. Чертов А.Г. Единицы физических величин. Москва: Издательство «Высшая школа», 1977. 287 с.

УДК 378.015.31:7.012(045)

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ХУДОЖНІХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Косюк В.Р., аспірант,
старший викладач кафедри дизайну
Класичний приватний університет

У статті порушено проблему створення педагогічних умов для розвитку творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки. Розглянуто етапи та методи проведення педагогічного експерименту. Наведені результати пілотного експерименту, обґрунтовано необхідність зміни підходів у системі професійної підготовки майбутніх дизайнерів у напрямі активізації та стимулювання розвитку творчих художніх здібностей.

Ключові слова: розвиток творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів, педагогічний експеримент, педагогічні умови розвитку здібностей, процес професійної підготовки, метод проектів.

В статті раскрыта проблема создания педагогических условий для развития творческих художественных способностей будущих дизайнеров в процессе профессиональной подготовки. Рассмотрены этапы и методы проведения педагогического эксперимента. Приведены результаты пилотного эксперимента, обоснована необходимость изменения подхода в системе профессиональной подготовки будущих дизайнеров в направлении активизации и стимулирования развития творческих художественных способностей.

Ключевые слова: развитие творческих художественных способностей будущих дизайнеров, педагогический эксперимент, педагогические условия развития способностей, процесс профессиональной подготовки, метод проектов.

Kosiuk V.R. EXPERIMENTAL CHECK OF PEDAGOGICAL CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF CREATIVE ARTISTIC ABILITIES OF FUTURE DESIGNERS IN THE PROCESS OF PROFESSIONAL PREPARATION

The article deals with the problem of creating of pedagogical conditions for the development of creative artistic abilities of future designers in the process of professional training. The stages and methods of the pedagogical experiment are considered. The results of a pilot experiment, the necessity of changing the approach in the system of professional training of future designers in the direction of activating and stimulating the development of creative artistic abilities are substantiated.

Key words: development of creative artistic abilities of future designers, pedagogical experiment, pedagogical conditions for developing abilities, process of professional training, project method.

Необхідність експериментальної перевірки теоретичного виявлення формування педагогічних умов для розвитку творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки апріорі відповідає методології сучасної педагогічної науки, бо саме експериментальна перевірка або підтверджує, або відхиляє покладену в основу наукового дослідження гіпотезу. Суть експериментального методу полягає в цілеспрямованому створенні умов, які забезпечують активний вияв досліджуваного фактора (змінної) і реєстрацію змін, а також можливість активного втручання експериментатора в ситуацію дослідження і діяльність досліджуваного [1, с. 54]. Експериментальна перевірка також допомагає здійснити глибокий якісний та кількісний аналіз змін, що були внесені до педагогічного процесу, і яким чином вони вплинули на результат самого педагогічного процесу.

Педагогічний експеримент з розвитку творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки здійснювався на базі кафедри дизайну Класичного приватного університету (освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр) та циклової комісії з дизайну Коледжу Класичного приватного університету (освітньо-кваліфікаційний рівень молодший спеціаліст) протягом 2013–2018 навчальних років. Тривалість проведення педагогічного експерименту зумовила лонгitudний організаційний метод його проведення, що було зумовлене вимогами сучасної педагогічної науки та тривалістю навчального процесу.

За метою проведений педагогічний експеримент був формувальним; за ступенем поінформованості студентів – відкритим; за спрямуванням – послідовним порівняльним; за формою проведення та способом формування експериментальних і контрольних груп – паралельним; за умовами проведення – природним модельним.

Педагогічний експеримент здійснювався у декілька етапів.

На першому етапі експерименту було сформульоване завдання з урахуванням наявної матеріально-технічної бази та викладацького складу кафедри дизайну Класичного приватного університету, що за замовчуванням накладало обмеження на якість професійної підготовки майбутніх дизайнерів. Для визначення актуальності теми дисертаційного дослідження нами протягом 2013–2014 років у вищих навчальних закладах країни, що здійснюють підготовку майбутніх дизайнерів (міст Запоріжжя, Мелітополь та Херсон), на основі розроблених анкет-опитувальників (окре-

мо для викладачів, окремо для студентів) було проведено пілотне дослідження, у якому взяли участь 38 викладачів та 126 студентів.

Проведене опитування дало такі результати.

По-перше, значна більшість викладачів вишів, що готують майбутніх дизайнерів, розуміють значущість творчих художніх здібностей та необхідність їх розвитку у процесі професійної підготовки для формування професійної компетентності майбутніх дизайнерів, причому майже у 84% опитаних не викликала сумніву провідна роль розвитку творчих художніх здібностей у становленні їх професійної компетентності; що стосується студентів, то, за результатами опитування, 64% усвідомлюють значущість, провідну роль та необхідність розвитку творчих художніх здібностей у становленні професійної компетентності майбутніх дизайнерів.

По-друге, близько 35% опитаних педагогів визнали недостатню сформованість власних професійних умінь, професійних навичок та недостатню інформованість стосовно розвитку творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки; близько 25% усвідомлюють та визнають неготовність до плідної роботи з розвитку творчих художніх здібностей, або свій низький рівень; близько 12% опитаних педагогів відзначають, що творчі художні здібності взагалі та їх розвиток зокрема є таким складним та неоднозначним питанням, яке потребує спеціальних знань та спеціальних, особливих форм та методів навчання, що, своєю чергою, потребує спеціальної підготовки.

По-третє, опитаними викладачами найбільш ефективними методами розвитку творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів були визнані такі: самостійне, творче виконання навчальних та навчально-професійних завдань і проектів високого ступеня складності – 60%; робота над навчальними та навчально-професійними завданнями і проектами під безпосереднім керівництвом (наставництвом) високопрофесійного митця (дизайнера, художника) – 48%; проведення композиційного (формального, об'ємного, об'ємно-просторового) та колірної аналізів художніх і дизайнерських творів та проектів видатних митців – 45%; застосування тренінгів з креативності, рефлексивності – 40%; розв'язання розвиваючих головоломок та завдань (просторових та об'ємно-просторових) різного ступеня складності – 40%; формування та тренування таких здатностей зорового аналізатора, як: здатність до чуття

лінії, до чуття форми, до чуття пропорції, до чуття світлотіні, до колірної сприйнятності, до проявів уваги стосовно деталей тощо – 40%; формування та тренування сенсорних якостей руки – 38%; формування естетичного та художнього смаку – 25%; ведення творчого щоденника майбутнього дизайнера – 20%; застосування ігрових методів навчання – 13%;

По-четверте, більше 60% опитаних викладачів професійно орієнтованих дисциплін визнали сформованість своїх творчих художніх здібностей на середньому рівні 5,6 та 7 балів (за 9-бальною шкалою), близько 30% педагогів визнали свій рівень низьким, 10% – високим.

По-п'яте, значна частина студентів майбутніх дизайнерів (85%) розуміють важливість творчих художніх здібностей як фундаменту майбутньої професійної компетентності, вони також усвідомлюють необхідність їх розвитку у процесі навчання, при чому студенти старших курсів більш стало розуміють необхідність розвитку саме креативного складника – 85% та візуально-просторового інтелекту – 75%. Важливість природних задатків здібностей розуміє 90% майбутніх дизайнерів незалежно від віку та року навчання. Кількість студентів старших курсів, які можуть описати загальні риси творчих художніх здібностей, складає приблизно 35%; які розуміють, що творчі художні здібності є складним психофізіологічним явищем, – майже 65%. Схильність до обраної професії вважають значущою 60% студентів незалежно від віку та року навчання.

Таким чином, основними передумовами отримання позитивного результату розвитку творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки були визнані такі:

- здатність до творчої діяльності (креативність);
- образне мислення (візуально-просторовий інтелект);
- схильність до обраної професії;
- природні задатки здібностей (сенсомоторні якості руки, природна чуттєвість зорового аналізатора тощо) [2, с. 52].

Отримані нами результати під час пілотного дослідження незаперечно свідчать про актуальність та необхідність вирішення проблеми розвитку творчих здібностей майбутніх дизайнерів у процесі їх професійної підготовки. Окрім цих результатів, проведене опитування показало, що додатково необхідно звернути увагу також і на такі аспекти:

- по-перше, для отримання позитивного результату розвитку творчих художніх зді-

бностей необхідно забезпечити спеціальну підготовку викладачів, що має гарантувати усвідомлення педагогами сутності, змісту та особливостей як самих творчих художніх здібностей, так і процесу їх розвитку під час професійної підготовки;

- по-друге, розвиток творчих художніх здібностей має базуватися як на групових, так і на індивідуальних методах та прийомах навчання;

- по-третє, формування базових знань самих студентів майбутніх дизайнерів щодо сутності змісту та особливостей творчих художніх здібностей і їх розвитку у процесі фахової підготовки.

На другому етапі педагогічного експерименту завдяки результатам опитування пілотного експерименту стало можливим уточнити робочу гіпотезу та визначити необхідні методики та техніки педагогічного впливу на процес формування та розвитку творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів.

На третьому етапі проведення педагогічного експерименту з метою встановлення фактичного вихідного стану об'єкта експерименту, а саме рівня розвиненості творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів перед здійсненням перетворюючих педагогічних заходів, було проведено констатувальний етап експерименту.

З метою перевірки рівня розвиненості творчих художніх здібностей нами використовувались такі методи діагностики: спостереження, формулюючий експеримент, опитування (інтерв'ю), тестування, експертна оцінка, творчий щоденник, портфоліо тощо. При чому перевага надавалася таким методикам діагностики, в яких необхідність мати розвинені технічні образотворчі навички була б мінімальною.

Перевірці були піддані вищезазначені складники творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів: схильність до обраної професії; здатність до творчої діяльності (креативність); образне мислення (візуально-просторовий інтелект); природні задатки здібностей (зорова пам'ять, сенсорні якості руки, природна чуттєвість зорового аналізатора тощо).

Діагностика з виявлення схильності до обраної професії здійснювалась методом анкетування майбутніх дизайнерів в експериментальних та контрольних групах. Анкетування проводилося за допомогою адаптованого нами опитувальника «Методика вивчення мотивів навчальної діяльності» (модифікація А.А. Реана, В.А. Якуніна) [3], що був спрямований на виявлення переваги одних мотивів над іншими з наведеного переліку мотивів навчально-творчої діяль-

ності та на виявлення ступеня сформованості розуміння студентами сутності творчих художніх здібностей. Результати аналізу вихідного рівня сформованості зовнішніх та внутрішніх мотивів навчання за обраною спеціальністю представлені в таблиці 1.

З'ясувалося, що найбільш вагомими є мотиви, пов'язані з реалізацією творчих здібностей, майбутніми професійними досягненнями, отриманням професійних навичок та знань, повагою викладачів та академічною успішністю.

Так, опитаними студентами були вказані такі мотиви: успіх у майбутній професійній діяльності (93%); освоїти різні художні техніки (92%); здобути повагу та схвалення викладачів (89%); створити у майбутньому власний бізнес /дизайнерську майстерню (85%); отримувати глибокі та міцні знання (80%); отримати престижну роботу з достойною заробітною платою (78%); освоїти фахові комп'ютерні програми (75%); реалізувати свої задуми та мрії, створити щось нове (70%); отримати інтелектуальне задоволення від процесу навчання (67%); стати творчим дизайнером (67%) та дизайнером-професіоналом (62%); успішно навчатися, складати екзамени на «добре» та «відмінно» (60%).

Найменш вагомими виявилися такі мотиви: уникнення осуду, покарань та несхва-

лення оточуючих за погане навчання (1%) та отримання знижок в оплаті за навчання (1%).

З огляду на вказані результати опитування студентів зрозумілим стає рівень відповідальності педагога як гаранта успішності належного розвитку творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів у процесі професійної підготовки.

Рівень сформованості здатності до творчої діяльності (креативності) у студентів майбутніх дизайнерів оцінювався за допомогою адаптованого варіанту набору креативних тестів Ф. Вільямса [4, с. 96–151].

Методика складається з трьох частин: перша – тест дивергентного мислення має направленість на вимір когнітивного складника, що пов'язаний з креативністю, за способом проведення є груповим; друга – це опитувальник особистісних, творчих характеристик. Опитувальник спрямований на самооцінку якостей особистості, які тісно пов'язані з креативністю, студенти заповнюють його самостійно; третя – власне оцінна шкала Вільямса для педагогів, спрямована на виявлення експертної думки (експертами виступали педагоги, діючі професійні дизайнери та художники) стосовно проявів креативності окремого студента. Невід'ємною частиною методики є

Рівень сформованості зовнішніх та внутрішніх мотивів навчання майбутніх дизайнерів за обраною спеціальністю

Таблиця 1

Мотиви		Відповіді
1	Стати творчим дизайнером	67
2	Реалізувати свої задуми та мрії, створити щось нове	70
3	Стати знайомим дизайнером-професіоналом	62
4	Успішно продовжити навчання на наступних курсах з будь-якою позитивною оцінкою («задовільно», «добре», «відмінно»)	35
5	Успішно навчатися, складати екзамени на «добре» та «відмінно»	60
6	Постійно отримувати знижки в оплаті за навчання	1
7	Отримувати глибокі та міцні знання	80
8	Освоїти різні художні техніки	92
9	Освоїти фахові комп'ютерні програми	75
10	Не запускати вивчення предметів навчального циклу	38
11	Не відставати від однокурсників	20
12	Забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності	93
13	Отримати престижну роботу з достойною заробітною платою	78
14	Створити у майбутньому власний бізнес/дизайнерську майстерню	85
15	Виконувати вимоги викладачів	35
16	Здобути повагу та схвалення викладачів	89
17	Бути взірцем для однокурсників	22
18	Домагатися схвалення від батьків та оточення	28
19	Уникати осуду та покарання за погане навчання	1
20	Отримати інтелектуальне задоволення від процесу навчання	67

проведення порівняльного аналізу результатів всіх трьох її складників.

Для діагностики рівня сформованості образного мислення (просторового інтелекту) студентів були використані: метод спостережень, метод аналізу продуктів творчої діяльності, а також тестування за допомогою «Методики оцінки розвитку просторових представлень» Д. Амхауера, адаптованої Е.М. Ткаченко [5, с. 136–141]. Визначення рівня сформованості конструктивного мислення студентів майбутніх дизайнерів було здійснено за методикою О.В. Губенко «Дослідження конструктивного мислення» [5, с. 142]. Ця методика розроблена для діагностики та активації творчих технічних (конструктивно-проектних) здібностей.

За допомогою вказаних методів були досліджені наявні здатності студентів до просторових зорових представлень та маніпулювання просторовими зоровими образами, а також якості загального інтелекту, його здатність до нестандартного творчого мислення.

Рівень сформованості креативності та візуально-просторового інтелекту перевірявся не тільки на початку та після завершення експерименту, але і періодично в процесі його проведення.

Для виявлення наявності та ступеня обдарованості природними задатками творчих художніх здібностей студентів майбутніх дизайнерів були використані методики, спрямовані на діагностику: зорової (образної) пам'яті, особливих природних сенсомоторних якостей руки та природної чутливості зорового аналізатора.

Рівень сформованості зорової (образної) пам'яті визначався за допомогою методики Р.С. Немова «Оцінка оперативної зорової пам'яті» [6]. Під час тестування проводилась оцінка здатності майбутніх дизайнерів зберігати зорову інформацію, яка необхідна для належного виконання завдання. Час утримання зорової інформації і був основним показником сформованості зорової (образної) оперативної пам'яті. Додатковим чинником оцінки було врахування кількості помилок, які допустив студент під час вирішення завдання завдяки зоровій пам'яті. Показником розвиненості зорової оперативної пам'яті є частка від ділення витраченого на виконання завдання часу (в хвилинах) на кількість допущених помилок плюс одиниця.

Для діагностики природної сенсомоторної якості руки та природної чутливості зорового аналізатора була використана адаптована методика «кольороструктурування графічного образу» (базова версія методики здійснена Т.В. Чередниковою

[7, с. 41–96]). Вона являє собою варіант кольоро-графічного тесту типу розфарбування, є досить простою, тому що пропонує розфарбувати графічний рисунок, а в результаті одержати наочну картину внутрішньої структури художніх здібностей особистості [8, с. 145].

Стимульним матеріалом був графічний стилізований рисунок роботи Марії Примаченко «Птахи» формату А4 (210x297 см), надрукований на білому папері. Рисунок був стилізований таким чином, щоб не дати випробуваному змогу одразу зрозуміти, що саме на ньому зображено. Студент мав за обмежений час (45 хвилин) визначити структуру малюнка та розфарбувати його за допомогою набору із 8 кольорових олівців, схожих за хроматичними характеристиками на основні кольори відомого тесту М. Люшера [9, с. 24].

Оцінювання параметрів «кольороструктурування графічного образу» проводилось за чотирма видами стилів – примітивний, гештальтний, планомірний, змішаний. За схемами плану кольороструктурування були обрані «зміст», «зміст+візерунок», «візерунок».

Оцінка якості кольорографічної структури творчих робіт проводилася за таким ознаками: 1) характер орієнтування – повний, неповний, частковий; 2) сформованість гештальту – цілісний, парціальний, несформований; 3) симетрія – складна симетрія, помилка симетрії; 4) характер використання кольору – поліхромність–монохромність, гармонія кольорів, стохастичність, кольорозмішування та розтяжка; 5) обсяг виконаної роботи [8, с. 145].

Таким чином, за допомогою обраного комплексу діагностичних методів на третьому етапі експерименту було констатовано вихідний (первинний) рівень сформованості творчих художніх здібностей студентів майбутніх дизайнерів.

Діагностика рівня сформованості та контроль за процесом розвитку творчих художніх здібностей проводились періодично у процесі формуючого експерименту як під час аудиторних занять, так і в позааудиторний час на заняттях у студентському гуртку кафедри дизайну «Творча наукова лабораторія діагностики та розвитку творчих художніх здібностей».

На четвертому етапі педагогічного експерименту нами були реалізовані формувальні заходи, впровадження яких проводилось з першого по четвертий курси навчання студентів майбутніх дизайнерів кваліфікаційного рівня бакалавр як у межах дисциплін циклу професійної підготовки, так і в позааудиторний час.

Було здійснено корегування змісту таких дисциплін з циклу професійної підготовки: «Основи композиції», «Кольорознавство», «Основи формоутворення», «Основи проектної графіки» та розроблено дисципліну «Український дизайн» [10]. Метою корегування змісту перелічених дисциплін передусім була активізація мотиваційних структур майбутніх дизайнерів для формування загальної професійної компетентності та розвитку необхідних для цього творчих художніх здібностей. Корегування було здійснено таким чином, щоб побудувати паралелі між навчальним матеріалом дисциплін та особистісно зорієнтованим розвитком здібностей до творчої діяльності (креативності), формуванням образного мислення (візуально-просторового інтелекту), удосконаленням технічних навичок, розвитком природних здібностей (враховуючи індивідуальну обдарованість кожного студента), підтримкою та стимулюванням внутрішньої мотивації до професійного саморозвитку.

Наприклад, на першому курсі в процесі педагогічного експерименту для організації цілеспрямованого формування розвитку творчих художніх здібностей було здійснене корегування дисципліни «Основи композиції» та досягалося такими нововведеннями.

У процесі вивчення дисципліни «Основи композиції» особлива увага була зосереджена на процесі розвитку професійного образного мислення, креативності та формуванні технічних навичок.

Так, до другої теми дисципліни «Графічна формалізація у художньо-творчому процесі» було включено практичне заняття на тему «Конструктивні та композиційні особливості українських шрифтів». Під час конструктивного та композиційного аналізу зразків українських шрифтів та шрифтових композицій особливий акцент було зроблено на вивчення національних образно-стильових особливостей. У процесі практичного заняття в якості прикладів були використані зразки шрифтів стародруків, шрифтової графіки відомого українського художника-графіка Г. Нарбута, твори сучасних дизайнерів шрифту: А. Єгорової, Н. Ком'яхової, О. Протасової, К. Ткачова, В. Чебанік, О. Чекаля.

У процесі конструктивного та композиційного аналізу шрифтів та шрифтових композицій майбутні дизайнери мали змогу розглянути приклади творчого підходу митців до розроблення шрифтів, усвідомити специфічну мову графіки зі створення чуттєвих образів, розвинути навички щодо розуміння пропорцій, виразного використання ритму, відчуття площини аркуша і

площинності кольорової плями, відчуття лінії тощо.

Самостійна робота студентів з цієї теми передбачала виконання конструктивного та композиційного аналізу шрифту або шрифтової композиції одного з вище перелічених сучасних дизайнерів шрифту з подальшою креативною інтерпретацією, в якій попередньо опрацьоване дизайнерське розроблення ставало джерелом натхнення для подальшого самостійного розроблення студента. Подібний підхід до розвитку творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів був використаний і в опануванні студентами інших тем цієї дисципліни.

Варто зазначити, що під час проведення педагогічного експерименту в цілому сформувалася думка, що через весь процес професійної підготовки майбутніх дизайнерів «червоною ниткою» має проходити ідея розвитку творчих художніх здібностей кожного окремого студента. Основою такого підходу має стати метод проектів, коли навіть для «не проектних» дисциплін, таких як «Рисунок», «Академічний живопис», «Історія мистецтв та архітектури» тощо видом підсумкового контролю має стати виконання проекту на задану тему та подання його на розгляд цільовій аудиторії, яка б складалася зі студентів, викладачів, практикуючих дизайнерів тощо. В основу такого підходу закладені: вміння візуалізувати свої ідеї «вручну» та за допомогою комп'ютера (знання базових 2D та 3D графічних редакторів), вміння орієнтуватися в інформаційному просторі, вміння критично мислити, вміння самостійно структурувати набуті знання, вміння володіти прийомами оптимізації робочого та особистого часу, вміння працювати не лише самостійно але і в парі або групі тощо.

На нашу думку, такий підхід значно скорочує відстань між навчальним матеріалом дисципліни та реальним змістом і функціями професійної діяльності фахового дизайнера незалежно від спеціалізації останнього, адже основною, базовою компетенцією дизайнера є вміння створювати та реалізовувати свої ідеї у вигляді проекту.

Важливою педагогічною умовою реалізації такого підходу є дотримання принципу вільного вибору теми та форми подання проекту в межах предмета навчальної дисципліни. Свобода вибору створює ситуацію, коли майбутній дизайнер відчуває почуття самодетермінації, крім того, самостійний вибір у такій ситуації покладає на нього особливу відповідальність за результат. Свобода вибору та максимальне обмеження зовнішнього контролю за умови наявності цікавого, з високим мо-

тиваційним рівнем завдання, безумовно, стимулюють формування внутрішньої мотивації професійного саморозвитку майбутніх дизайнерів.

Також під час оцінювання студентських робіт нами був використаний метод мінімізації нагород та стягнень за результатами навчання, що є дуже важливим для збереження самоконтролю за навчальною діяльністю. Оцінювання не може бути рушійною силою процесу навчання, а лише має інформувати студента про рівень успішності формування необхідних компетентностей з дисципліни, що вивчається. Такий підхід – компетентісно орієнтоване навчання стимулює студентів майбутніх дизайнерів до формування внутрішньої мотивації професійного саморозвитку, пошуку індивідуального стилю, прагнення розвивати професійну майстерність у напрямі обраної спеціалізації, яка якнайкраще відповідає особистій творчій художній обдарованості майбутнього дизайнера.

Таким чином, належна організація процесу професійної підготовки майбутніх дизайнерів має забезпечити розвиток творчих художніх здібностей з метою формування у них необхідних у професійній діяльності компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Психодіагностика: навч. посіб. / І.М. Галян, К.: Академвидав, 2009. 464 с. (Серія «Альма-матер»).
2. Косюк В.Р. Структурно-функціональна модель розвитку творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів у процесі навчання. Педагогічні аспекти підготовки викладачів з візуального мистецтва та дизайну: сучасність і перспективи та «Актуальні питання мистецтвознавства: виклики XXI століття. Збірник матеріалів Міжнародних науково-методичних конференцій професорсько-викладацького складу і молодих учених у рамках IX Міжнародного форуму «Дизайн-освіта 2017», м. Харків, 9–12 жовтня 2017 року. / За загал. ред. Даниленка В.Я. Харків: ХДАДМ, 2017. 368 с., С. 52–53.
3. Методика изучения мотивов учебной деятельности (модификация А.А. Реана, В.А. Якунина). URL: <http://psylist.net/praktikum/00108.htm>
4. Туник Е.Е. Лучшие тесты на креативность. Диагностика творческого мышления. СПб. 2013. Серия «Практическая педагогика». 320 с., ил.
5. Губенко О.В. Психологічна діагностика й активізація у старшокласників й молоді творчих науково-технічних здібностей: науково-методичний посібник. К.: Педагогічна думка, 2016. 228 с., ил.
6. Немов Р.С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. 4-е изд. М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. Кн. 3: Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. с. 182 URL: http://psychic.at.ua/publ/psikhodiagnostyka/pam_39_jat/metodika_ocinka_operativnoji_zorovoji_pam_39_jati/20-1-0-24
7. Черединова Т.В. Психодиагностика нарушений интеллектуального развития у детей и подростков (методика «цветоструктурирование») СПб.: Речь, 2004. 352 с.
8. Ткачук О. Зв'язок функціональної асиметрії мозку з художніми здібностями особистості. Психологія і суспільство. Український теоретико-методологічний соціогуманітарний часопис. 2010. № 4 (42). С. 141–147.
9. Клар Г. Тест Люшера: пер. с англ. Л.Д. Логиной. М., 1975. 199 с.
10. Косюк В.Р. Педагогічний супровід розвитку творчих художніх здібностей майбутніх дизайнерів під час викладання курсу «Український дизайн». Теорія та практика дизайну: Збірник наукових праць. Мистецтвознавство. К.: «ЦП» Компрінт», 2017. Вип. 12. 269 с., С. 136–147.